

יום ה', י"ג אדר
לקראת פורים תשפ"א
גיליון מס' 2

עזרת קהילה

כתב עת לשימור ותיעוד ההווי והנגינה היהודית האותנטית

4 מיוחד:

מה המקור לניגון "אספרה" המועד ברטט בחצרות הקודם בימי הפורים?
ומה עשה מרן האמרי חיים מוויז'ניץ בליל שבת קודש לפנות בוקר
בעיר הבירה בודאפעסט בשנות הזעם?

5 על אילת השחר

למה קטע היסוד העבודה את הבעל מנגן
ר' יענקל טאליכאנער בתיבות "אל תרחק
ממני" כשעור למנצח על אילת השחר
בשולח"ט בפורים?

7 הרבי הצעיר מווארקא
משפיע לכל אחד ואחד
עשרת אלפים כבר כסף

10 מה עשה מרן
הקדושת ציון מבאבוב הי"ד
בשבתו בביתו נאוה קודש
וכמו לב המלך ביין?

עצביהם כסף וזהב

ליצנותא דעבודה זרה ודברי בדחנות בשלה"ט של
כ"ק האדמו"ר מזוטשקא וצ"ל ע"י הבדחן ר' מרדכי לוי שיחי'

אורה
ושמחה

עמוד 11

ערת יקין

להורדת לולאה של כל הניגונים המובאים בגיליון זה לחץ כאן

להורדת גיליון "עתיקין" מספר 1 לחץ כאן

להורדת לולאה של כל הניגונים המובאים בגיליון מספר 1 לחץ כאן

להצטרפות לקבלת הגיליון לחץ כאן
או שלח מייל ל: atikin.negina@gmail.com

להסרה מרשימת התפוצה לחץ כאן

לשמיעת הניגונים בקו "עתיקין" חייג 0765980343
(קו הטלפון יתחיל לעבוד בס"ד ביום רביעי י"ב אדר בבוקר).

הורמה תרומה חשובה

ע"י הרוצה בעילום שמו
זכות מרדכי ואסתר והצדיקים הקדושים המובאים בגיליון זה
יגן בעדו להתברך בכל מילי דמיטב

הורמה תרומה חשובה

לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת מרים אסתר בת ר' משה אליעזר ע"ה
נלב"ע י"ב אדר תש"פ

דבר העורך

כמו"כ מהראוי להזכיר הני תרי צנתרי דדהבי, אברכים יקרים מסולאים בפז, יושבי אהל באהלה של תורה בירושלים עיה"ק, החפצים בעילום שמם (והזכרתי אותם ברמז בגליון הראשון כשכתבתי, החברים היקרים "בהיכלא דנגינא") וגם מתנזרים המה מהמכשירים השונים, ואפילו כתובת אימייל פרטי אין להם. והם לקחו על עצמם לברר מקחן של צדיקים ומשקיעים ימים כלילות בעבודת הקודש, בבירור לחני קודש וניגוני הצדיקים מרן הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיהם לדורותיהם. - הרוצה לפנות אליהם ישירות בנוגע לבירורים אודות ניגוני הצדיקים יפנה אליהם במייל:

atikin.negina@gmail.com

כאן המקום לפנות בזה אל הקוראים הנכבדים: נהניתם? נא הפיצו את הגליון הלאה לחבריכם ומכריכם, שגם הם יזכו להנות ולהתחמם לאורם של הניגונים הקדושים. וספרו להם על הלינק להתחברות לקבלת הגליון הנמצא בעמוד 2. כמו"כ עיינו נשואות אל אהב"י שירימו את תרומתם למטרה הקדושה הזאת, כי ההוצאות רבות ולעזרתכם אנו מצפים.

בכבוד רב

נחמן עופר
עורך הראשי

הניגונים, והוצפנו במכתבי חיזוק ותודה ושיחות טלפוניות מרבנים, חסידים ואנשי מעשה, בארה"ק, ארה"ב ולונדון הבירה. לצערנו מפאת קוצר הזמן, לא הספקנו להעתיקם לגליון ויפורמו אי"ה בגליונות הבאים.

מכתב חשוב מאוד, אשר ערכו לא יסולא, קיבלנו מאת ידידנו עוז, החוקר הגדול של הנגינה החסידית הנודע **הרב דוד מאיר רוס שליט"א** מעי"ת בארא-פארק, המתפרסם כלשוננו בסוף הגליון. כמו"כ פרסמנו עוד שני מכתבים חשובים. וכאמור בגליונות הבאים נפרסם את שאר המכתבים.

כאן המקום להודות שוב לחברי המערכת היקרים הרב **אהרן לנדא** הי"ו, הרב **שמואל קליינמאן** הי"ו, הרב **אורי בלוי** הי"ו, הרב **יצחק קרימילובסקי** הי"ו, הרב **דוד ברים** הי"ו, הרב **פנחס פיניע שטיינווארצל** הי"ו, הרב **אברהם יעקב טיילור** הי"ו, הרב **אליעזר מאיר חמניצקי** הי"ו, הרב **חיים הערש אייזנבאך** הי"ו, ועוד רבים יקרים וחשובים שתורמים מזמנם ועוזרים בכל עת ובפרט להופעת גליון זה **קובע** ברכה לעצמו חבר המערכת ידידי היקר **הרב יצחק פסח קלצקין** הי"ו, טוב עין הוא יבורך, הוא אשר שינס את מתניו והקים וארגן את ה"זיצן" שלנו. הרבה מהחומר המוגש לפניכם כאן נזקף לזכותו.

"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"

דברים קצרים להופעת גליון "עתיקין" מספר 2: מפאת קוצר הזמן, נסתפק הפעם במלים קצרות ואי"ה בגליון שי"ל לחג הפסח נרחיב.

האמת שכבר אמרנו נואש וחשבנו לגנוז את הגליון שהוכן לפורים, אך ידידים טובים ואנשים חשובים, חזקו את ידנו ובמאמצי על הננו זוכים בסייעתא דשמיא להוציא לאור את הגליון הנוכחי לחג הפורים הקדוש הממשמש ובעל"ט.

הגליון אמנם קצר יותר מהגליון הקודם, ויש בו רק את מדור **זמירות** יאמרו, עם זאת הוא מלא וגדוש באוצרות יקרות וחשובות לחג הפורים הקדוש, הבאנו כאן פנינים יקרים, ניגוני התעוררות ושמחה מחצרות הקודש לימי הפורים, ויצויין שמפאת קוצר הזמן נאלצנו לוותר על כמה ניגונים ורעיונות ועוד חזון למועד, אי"ה לשנה הבעל"ט.

מחובתנו לתת שבח והודיה להקב"ה על שזיכה אותנו בדבר הנשגב הזה, לחדש ולהפיץ שירים עתיקים, מהצדיקים נבג"מ זיע"א ומקהילות הקדושות. וזה כבר הגליון השני, אחרי אשר לפני שבועיים, **לקראת שבת שקלים הוצאנו את הגליון הראשון**, שעל אף שלא פרסמנו את זה והופץ על ידנו למאות נמענים בלבד, הרי שנרשמו אלפי הורדות! של

פורים שמח לקוראי "עתיקין" ולכל בית ישראל

1

תמחה את זכר עמלק

ניגון שינאווא והתאימו בעל שו"א צ"ל על תמחה וכו'.

ניגון זה היה הגאב"ד הרמ"א פריינד צ"ל מזמר על 'מנוחה ושמחה' בעודו גר בסאטמאר (1:1), והוא קיבלו מאביו הרה"ק מהוניאד צ"ל, ואמר שניגון זה היה הניגון על מנוחה ושמחה בשינאווא.

בעל שומר אמונים צ"ל התאים את הניגון על תיבות 'תמחה זכר עמלק' וגו' וממשיכים בדברי הפיט ביצרות 'ומח שמו וזכרו' וכו' (1:2), והנה גם הקלטה של הניגון במדויק (1:3), מושר ע"י אחד מחסידי תולדות אהרן, כפי שקבל מהזקנים ז"ל.

בעל שו"א עשה מזה עבודה גדולה והתקין לשוררו בליל שב"ק פ' זכור אחרי ריקוד נשמת. מתחילים באמירת הפסוקים וזכור את אשר עשה לך עמלק בניגון זה בנחת ובדקות, בדרך כלל ע"י האדמו"ר, וכשמגיע ל'תמחה' מצטרף הקהל בשירה אדירה, ועוברים לריקוד ושירה במהירות. - מעמד זה של "ריקוד תמחה" היה אחד הרגעים הנעלים ביותר אצל בעל שומר אמונים, הריקוד היה נמשך זמן רב ביותר, והתבטא שמי שיזכה להשתתף בשולה"ט בשבת זכור, יזכה שלא יהיה למחית עמלק, ושלא יהיה לו שייכות עמו בכל השנה.

אין הניגון הגיע לבעל שו"א ישנם כמה גירסאות, יש אומרים שחסיד אחד שהיה גר בסאטמאר הביאו לבעל שו"א, ויש מהחסידיים שאמרו שבעל שו"א הביאו מבעלזא, ומילתא דמסתברא היא, כי היו חסידיים שנסעו גם לשינאווא וגם לבעלזא. נשמח מאד לקבל יותר ידיעות על הניגון והיכן היה מושר.

כ"ק ה'שומרי אמונים' עם המהרי"ץ רושינסקי

2

אספיה שמך לאחי - כי הנה נחומר

הושר אצל הרה"ק
מרוזין זיע"א

הלך לבקר את קבוצת הבחורים הללו בכדי לעודדם ולחזק את רוחם ושר אתם זמירות שבת וניגונים, ושר את הניגון "אספיה שמך לאחי". אמר הבחור הלז לאמרי חיים הרי מובא בגמרא וברש"י (סנהדרין ק"א) שאין לשיר ניגונים על פסוקי קודש. ענה האמרי חיים לעומתו שאכן ניגון זה מקובל מזקנו הרה"ק מרוזין זיע"א, שהיה שר אותו על הפיוט "כי הנה נחומר" בליל יום הקדוש.

יצוין שגרסה זו אינה ידועה אצל בעלי המנגנים בוויז'ניץ. בוויז'ניץ מוכר הניגון מאז ומתמיד כ"קאסובער ניגון", שחיברו ר' יוסף ברעכער ז"ל מקאסוב.

הישיש הרה"ח ר' קלמן שטעקל שיחי' לאויש"ט לכ"ק האדמו"ר מתולדות אברהם יצחק, בעת שזכה לביקור של האדמו"ר בביתו אשר במונסי ארה"ב לפני כמה שנים, וכה סיפר:

שמעתי מחסיד בעלזא בשם ר' יעקב אר' זינגר שיחי' הגר בווייליאמסבורג, שבעת המלחמה בשנת תש"ג שהה בעיר הבירה בודאפעסט, לשם ברח ביחד עם קבוצה של בחורים נוספים מגאליציה והיו מחופשים שם כגויים מחמת המצוקה. האמרי חיים זכרנו לברכה הגיע לשם באותה תקופה לשבות את שבתו, ועם סיום עריכת שולה"ט בליל שבת (לפנות בוקר),

גם ע"י כ"ק האדמו"ר"ם מסקולען צ"ל (ורבים מייחסים לכן ניגון זה בטעות לסקולען), וגם ע"י האדמו"ר מבוהוש צ"ל.

חיברו החסיד ר' יוסף הכהן ברעכער ז"ל מקאסוב, (אחיו של ר' נחום לייב ברעכער ראש הקהל בוויז'ניץ) והיה שר את הניגון הזה אצל רבו הרה"ק ר' משה בעל 'לקט עני' ואצל בנו האדמו"ר רבי חיים מקאסוב זיע"א.

יש גם גרסה שמקורו של הניגון מהיכל קדשו של הרה"ק מרוזין זיע"א, שהיה נוהג לשיר את זה על הפיוט "כי הנה נחומר" בליל יום הכיפורים. כפי שסיפר הבעל מנגן הוויז'ניצאי

ניגון מרטיט (א הארץ רירענדן ניגון) על הפסוק "אספיה שמך לאחי בתוך קהל אהלך" (מפרק למנצח על אילת השחר שאמרה אסתר המלכה ע"ה), המושר ברגש בחצרות הקודש בעת רצון בשולה"ט ביום הפורים, האדמו"ר מרחמסטריווקא ירושלים שליט"א נוהג לשיר את הניגון הזה במשך זמן רב תוך השתפכות הנפש ובכיות בעת משתה היין.

והנה הקלטה משמחת בית השואבה בוויז'ניץ (2:1), ומחצה"ק סלונים (2:2), מושר גם ע"י הרב רלו"צ שושן שליט"א (2:3) בסגנונו המיוחד.

הניגון זכה לפרסום ע"י כ"ק האמרי חיים מוויז'ניץ צ"ל, והיה מושר

כ"ק האמרי חיים מוויז'ניץ צ"ל

4

למנצח על אילת השחר

החסיד ר' יעקב טוליאנער ע"ה
מושר בחצה"ק סלונים ובחצה"ק קרלין

חסיד ישר היה רבי יעקב טוליאנער (ר' יעקב לפידות הנקרא בלשון חיבה ר' יענקל טוליאנער ב.ג.). הוא נודע בשערים כבעל נפש פיוטית, וכמלחין בחסד עליון אשר חבר נגונים לחצרות החסידיות השונות בהן סלונים, קרלין וחב"ד. נגוניו המדהימים היו יורדים ופורטים על נימיה העדינים של הנפש, ובחכמתו ידע גם להתאים את הנגונים לכל חצר חסידית לפי אפיה והנהגתה.

בהזדמנות כלשהי שאל הרבי, ה"סוד העבודה" זי"ע, את רבי יעקב: "במה תבחר, ר' יעקב - בעשירות גדולה, או שמא רצונך לזכות לשיר כפי ששרו הלויים במקדש, ולעורר בשירתך את בני ישראל לתשובה?" כהרף עין השיב רבי יעקב: "אזוי ווי די לויים, אזוי ווי די לויים..." (כמו הלויים, כמו הלויים).

רבי יעקב הלחין את הנגון הידוע על המזמור למנצח על אילת השחר, והוא שורר אותו אצל הרבי בעל "סוד העבודה". תנועות השיר המרגשות, המלים המרוממות והמנגינה המלבבת סחפו את כל השומעים. הזעקה "א-לי א-לי למה עזבתני" שפלחה את הדממה, נדמתה כאלו היא יוצאת הישר מלבה השבור של אסתר המלכה ועד לסוף כל הדורות. איש איש חשו כיצד זה בשל עוונותיו הרבים מסתיר הקב"ה ממנו את פניו, וכל אחד ואחד זועק ממעמקי לבו "למה עזבתני". הנה מתנגנות להן המלים "ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם" ולב כל הסובבים נשבר בקרבם מרב בושה והרגשת אפסיות. דמעות רבות של התרגשות ושברון לב יורדות מעיני הקהל, מגדל אהבתם את ה' יתברך, ומרצונם לחזור ולהתקרב אליו כמקדם, ומיד מבטאות בנגון המלים המעודדות המפיות רוח של תקווה לכל איש באשר הוא שם: "יציליהו כי חפץ בו"... וכל יחיד חש כיצד זה הקב"ה בכבודו ובעצמו חפץ בו, וימלטוהו מכל רע...

רבי יענקל משורר את פסוקי המזמור כשהרבי מאזין בקשב. בהגיעו למלים "אל תרחק ממני" - קטע ה"סוד העבודה" את רבי יעקב באמצע הפסוק ותנועת הנגון ואמר לו: "די! עזר כאן! ראשי התבות של המלים אל תרחק ממני הנם "אמת", מהאמת אין זויים..."

(העתקה מתוך הקונטרס "בנתיבות אבות" דחסידי סלונים)

והנה הקלטה משולה"ט משתה היין בפורים בחצה"ק סלונים בשנת תשס"ט (4:1), ומשולה"ט בחצה"ק קרלין (4:2).

3

ניגון ויבא עמלק - ברסלב

החסיד רבי מנדיל ליטוואק ע"ה

"ניגון של בקשה דביקות והתעוררות" המושר בברסלב על "ויבא עמלק". מתחיל בחזרה על המילים באידיש: **און דא, און דא, און דא**, (וכאן וכאן) וממשיך **ויבא עמלק וילחם עם ישראל**. ואח"כ בניגון ללא מילים.

הניגון בנוי באופן של עליות וירידות וצעדים לקדם ואחור, כניגון המזכיר סדר מלחמה. הניגון בא לתאר (פארשטעלן) את המלחמה עם עמלק וחילוליות, התחזקות ונצחונות אל מול התגברות וקושי המלחמה. ראוי לציין, שהניגון חובר בדווקא על התחלת המלחמה "**ויבא עמלק**", כי בברסלב מייחסים חשיבות מיוחדת למלחמה התמידית, לנצחונות, כל נצחון אפילו הקטן ביותר, ומאידך גם מתחזקים ולא מתייאשים מהנפילות, וזאת הכוונה "**און דא, און דא**" כלומר שהמלחמה היא תמידית "עכשיו וכאן".

והנה הקלטה של הרה"צ ר' מרדכי אלעזר רובינשטיין ז"ל (3:1) בהתחלה שומעים נגינת כינור ובדקה 3:52 תשמעו את ר' מרדכי אלעזר. והנה גם מהתקליט "דעם רעבינס טיש" #2, (3:2) מושר בטוב טעם ע"י הבעל מנגן ר' אברהם מושקוביץ בקצב (טעמפא) מהיר שמזכיר יותר מהלך מלחמה כאמור. והקלטה נוספת של המנגנים אברהם בלטי עם אחיה כהן אשר-אלורו (3:3).

הרה"ח ר' נחמן בורשטיין ז"ל סיפר, שמקובל בברסלב שהניגון הולחן ע"י החסיד רבי מנדיל ליטוואק ע"ה, תלמידו של המוהרנ"ת זי"ע. א. שלפני התקרבותו לברסלב, היה חסידו של הצמח צדק מליובאוויטש זי"ע, א, בברסלב גם יודעים על ניגון זה שבמקורו הוא ניגון ליובאוויטש שנוספו עליו "ברעסלעבער קנייטשן". שאלנו את הבעלי מנגנים מחב"ד ולא מצאו ניגון דומה לזה באוצר של חב"ד אך מצאו לזה קצת דמיון בניגון הנקרא "ניגון קובליץ" (3:4).

ידידנו ר' אברהם לייב בורשטיין שיח', מצא דמיון חזק לניגון זה, בוויז'ניצער ניגון הנודע "**גוט שבת, גוט שבת**" והנה לפניכם הקלטה (א 3:5) של ר' אברהם לייב שמנגן ברצף את שני הניגונים, בהקלטה שנתפרסם לפני חודש - ביחד עם עמיתו גבריאל שוראקי על הכינור ואהרן קריגר על הגיטרה.

5

שושנת יעקב

לחן רבי מרדכי מזסלב זי"ע

ניגון על שושנת יעקב המיוחס לחן רבי מרדכי מזסלב, שהיה מבני היכלא קדישא דמרון הבעש"ט זי"ע.

המקור לזה מתווים (נאטן) בספרו של גשורי, שמייחסו לחן מזסלב.

מושר מתוך התווים (5:1) ע"י החן הנודע ר' יעקב מרדכי-מוטי בויאר שיח', מחשובי חסידי סאדיגורא. והנה גם בנגינת כינור (5:2).

בחב"ד יש ניגון הקפות שדומה לזה, נמצא (5:3) באלבום השלישי של נח"ח ניגון 7, ובספר הניגונים, ניגון קפ"ה (5:4), ונקרא ר' לויק - "דעם רעבינס טאטן ניגון" (מושר קצת אחרת ור' דוד הורביץ שיח' מציין שכך היה הרבי שר).

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמרו

שושנת יעקב לעלוב

ניגון עתיק מחצה"ק **לעלוב** על שושנת יעקב. ניגון שיש בו רגשי דביקות והתעוררות עם רגשי שמחה גם יחדיו, מושר היטב בהשפעת היין ביום הפורים (6:1). וידידנו הרב ר' יאיר ויינשטוק שיחי' מחשובי חסידי לעלוב נעתר לבקשתנו והקליט את הניגון עם המילים (6:2) ומציין שבלעלוב שרים את הניגון הזה בשבתות שחודש אדר בשל"ס "שלוש פעמים", וכמובן גם ביום הפורים.

מושר גם בחצה"ק **קרלין**, והנה הקלטה (6:3) מהרה"ח ר' אהרן הויזמן שהיה מייחסו אל הרה"ק ר' דוד'ל בירדמן זצ"ל.

6

אשר הניא עצת גויים - סטרעטין

ערך והגיש: הרב שמחה אורלינסקי יו"ר מכון 'בית סטרעטין' - מורשת רבזה"ק מסטרעטין זי"ע

זה למעלה מחמישה שנים שזכינו בס"ד לברר מקחם של צדיקים, צדיק מה פעל במסגרת ובחסות מכון 'בית סטרעטין' - מורשת רבזה"ק מסטרעטין זי"ע שע"י הכנסת אורחים 'בוני סטרעטין' אוקראינה לפאר ולהוציא לאור את תורותיהם הליכותיהם בקודש, ומנהיגי בית סטרעטין ונוסחאות וניגוני קודש כאשר תחזינה עיניכם משרים בס"ד בקרוב ממש. את הנוסחאות וניגוני קודש והקלטות נדירים אפשר לשמוע במערכת 'קול סטרעטין' בטל' 02-560-680-1

ניגון זה על הפיוט 'אשר הניא עצת גויים' מקורו אצל מרן רביה"ק רבי יהודה צבי הצדיק דמעיקרא **מסטרעטין זי"ע** והיה מושר בהתרגשות ובהתלהבות רבה בימי הפורים לאחר קריאת המגילה, ובשולחנות הטהורים אצל רבזה"ק מסטרעטין זי"ע כמו שמתאר בזכרונותיו בשו"ת הד"ר הגאון רבי יחיאל מיכל היבנער זצ"ל אב"ד ניוזנוב מגדולי תלמידי רבזה"ק זי"ע, וגם כיום בדורינו אנו מושר ניגון קדוש זה בחצרות הקודש לבית סטרעטין, טאלנא, בורשטין, ועוד. ניגון זה הינו מצד אחד מינורי, עצוב למדי, אבל בפנימיותו בסיגנון ובנוסח הסטרעטינאי, כל כולו שמחה שבח והודיה מתוך חדרי הלב הפנימיים להקב"ה. (7:1) הקלטה זו מושרת ע"י החזן הנודע רבי יהושע שפיגל ז"ל.

ידוע ומפורסם בשער בת רבים את הכוחות הרבים שהכניסו רבזה"ק מסטרעטין זי"ע בעבודת התפילה, שעות ארוכות ובקול רם, כדרך רביה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע, וכידוע שעבודת התפילה היה עיקר עבודתם ופעלם בקודש.

נוסחאות וסדרי התפילה היו למעלה מהשגת אנוש, גבוה טפח מעל הקרקע החומרית, וסודותיה ודקדודיה היו ידועים אך ורק לחשובי וזקני העדה.

חסד עשה עמנו הבורא אשר השאיר לנו לאחר שנות הזעם את רבזה"ק לבית סטרעטין מרן רביה"ק רבי אורי זצוק"ל בן רביה"ק רבי אברהם זצוק"ל מקניהינשט ואת מרן רביה"ק רבי זיידא זצוק"ל בן רביה"ק רבי שלמה יעקב זצוק"ל מבורשטין ואיתם עימם זקני ונכבדי שרידי חצה"ק סטרעטין לדורותיה, ובתוכם החזן הנודע רבי יהושע שפיגל ז"ל, אשר קיבלו מאבותיהם ורבותיהם נ"ע במסורת את נוסחאות וניגוני בית סטרעטין, ואף הקליטו למשמרת את חלק גדול מהנוסחאות למען יעמדו ימים רבים. ואכן אמנם חלק מנוסחאות וניגוני הקודש לא נשתמרו נשתכחו בצוק העתים בעוה"ר, אך ברוך ה' השאיר לנו מורשה מעט מזעיר.

עריכת השירים וביצועם לרשום
יהושע שפיגל
עיבוד מוסיקלי ורישום התווים
מרדכי שחר

אשר הניא עצת גויים
(טאלנא/סטרעטין)
מכון אורלינסקי יו"ר

אשר הניא עצת גויים
נצח יצחק שפיגל
נצח יצחק שפיגל
נצח יצחק שפיגל

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמר

חצר הקודש אלכסנדר

9

אמור לנפשי ישועתך אני

והנה ניגון שמחה נוסף, סוחף ומלהיב, על הפסוק בתהלים "אמור לנפשי ישעתך אני", שהיה מושר בחצה"ק ווארקא בעת משתה היין בפורים ומושר כיום בחצה"ק אלכסנדר בבני ברק.

לא הצלחנו להשיג הקלטה של הניגון הזה משולה"ט בחצה"ק אלכסנדר וידידנו היקר הרה"ח ר' דוד לנציצקי הי"ו ראש המקהלה דחצה"ק אלכסנדר נעתר לבקשתנו להשמיעו לטובת קוראינו היקרים (9:1). וידידנו הרה"ח ר' יעקב חיים פוטש הי"ו נעתר לבקשתנו לנגנו בטוב טעם ונעימות כפי שהוא יודע לעשות בכשרונותיו המוסיקליים המבורכים והנה הוא לפניכם (9:2).

כ"ק האמרי מנחם מאלכסנדר זצ"ל בטיש פורים

8

ישנו עם אחד

ווארקא - אלכסנדר

בחצה"ק אלכסנדר שרים במשתה היין טיש בפורים לחן קודש מאת הרבי הצעיר, שכונה "האדמו"ר השותק" מווארקא זע"א, שמקורו בווארקא. הניגון מבוסס על פסוקי המגילה ישנו עם אחד וגו', אך בשינוי לטובה, ודתי המלך מלכו של עולם הם עושים... ועשרת אלפים ישקל לכל אחד ואחד. והנה לפנינו תיאור על הניגון מתוך הספר הצדיק השותק:

בימי הפורים היתה עדתו של רבי מנדלי צהלה ושמחה כמה ימים, והם היו מרבים לרקוד, פעם באמצע ריקוד סוגר החל הרבי לשיר:

ישנו עם אחד מפזר ומפזר בין העמים.

ודתי המלך הם עושים ולמלך שונה להניחם.

אם על המלך טוב יכתב לקימם.

ועשרת אלפים כבר כסף ישקל לכל אחד ואחד

כך היה רבי מנדל מלמד זכות על עם ישראל - כח טמיר היה ברבי מנדל אשר בהסתכלותו לבד היה משפיע שמחה עצומה, ובפרט אם היה מוסיף דיבור של שמחה...

והנה לפניכם הקלטה משולה"ט במשתה היין בפורים בחצה"ק אלכסנדר בבני ברק (8:1), וגם קטע (8:2) שבו תוכלו לראות את השמחה דקדושה וההתלהבות אש קודש, התקבל מארכיון הרב אברהם דוד גוטמן שליט"א. בנוסף תשמעו גם נעימה מוסיקלית על ניגון זה מאת ידידנו ר' יעקב חיים פוטש הי"ו שנעתר לבקשתנו לנגן (8:3) את זה בטוט"ד ותשו"ח לו.

משתה היין בשולה"ט בחצה"ק אלכסנדר בבני ברק - קרייט JDN

10

שושנת יעקב' במודז'יץ

(אויסערגעווענליכע סטייל) שיש בו תנועות אוריינטליות (תנועות של עדות המזרח) וכו'.

רב"צ אינו מזכירו שם כניגון על "שושנת יעקב", אך ידידנו בעל המנגן **הרה"ח ר' אברהם יעקב טיילור שיחי** עיין בדפי תווים (נאטן), ומצא שם רשום מעל התווים באותיות קטנות - "שושנת יעקב". גם נתכבד הנ"ל ע"י **אדמו"ר ממודז'יץ שליט"א** לשוררו בשולח"ט על "שושנת יעקב". והנה לפניכם הקלטה של בעל המנגן דנן ר' אברהם יעקב טיילור שיחי (10:5).

יש גם ניגון יפה מאוד על "שושנת יעקב" מה**אדמו"ר האמרי אש זצ"ל** (10:6), המושר בחצה"ק מודז'יץ אחר קריאת המגילה והקשיבו לפירוש המלות בניגון זה.

גם **ר' בן ציון שנקר ז"ל** חיבר ניגונים שונים על "שושנת יעקב", אחד מהם ניגון שמתאים במיוחד (זייער צוגעפאסט) לשוררו בסעודת בפורים בהתרוממות אחרי שתיית ד' כוסות כדת, הקשיבו ותבינו (10:7).

אדמו"ר"י שושלת מודז'יץ הלחינו ניגונים רבים על "שושנת יעקב" ומפורסמת ביותר היא היצירה על "שושנת יעקב" מאת **האמרי שאול זצ"ל** שהיטיב לשוררו ר' בן ציון שנקר ז"ל, והנה היא לפניכם (10:1), מתוך התקליט המשובח שהוציא בשעתו רב"צ בשם "חגים וזמנים", התקליט הראשון מסדרת "מודז'יץ חי". מקום של כבוד תפס ניגון זה, חזנים ובעלי מנגנים רבים אוהבים לשיר את זה.

יש גם ניגון עממי על שושנת יעקב, כפי שתשמעו כאן (10:2) מתוך התקליט "פורים טיש 2" של ר' יוסף משה כהנא הי"ו. והנה הקלטה מפי הגה"ח ר' פיניע מאירוביץ שליט"א (10:3) שאומר שניגון חיברו **בעל הדברי ישראל ממודז'יץ זצ"ל**.

לאחרונה נתגלה **ניגון נוסף על "שושנת יעקב" מבעל האמרי שאול**, ניגון השונה במבנהו ובמהלכו, כפי שר' בן ציון שנקר ז"ל מגדירו בדברי הקדמה כששר את הניגון ב"תווי ווילנא" הידועים (10:4), ואומר בדברי ההקדמה שלפניו - שניגון זה מרגש אותו מאוד, עקב סגנונו המיוחד

כ"ק אדמו"ר ממודז'יץ שליט"א בפורים
צילום: שוקי לדר

11

הצדיק רבי הירש לייב ליפל זצ"ל

ישועה למרדכי - יסורים להמן

אחד הימים הנשגבים של חסיד ברסלב הוא יום הפורים. מקפידים להתפלל שחרית בהשכמה, לאור הקבלה שיש בידם מהבעש"ט הקדוש, שיום הפורים, הוא אחד מחמשת הימים בשנה שבהם יש להקפיד להתפלל עם הנץ החמה. מיד אח"כ ללא שהות, מזדרזים לקיים מצוות היום ככתבו וכלשונו, שהרי בברסלב נצטוו ע"י רבם ומאורם, נחל נובע מקור חכמה, להקפיד על כל סעיף והלכה בשו"ע כידוע, והשתיה כדת של תורה, נכנס יין יצא סוד, פנינים יקרים נשפכים החוצה מתוך סתרי ליבם של החסידים, אשר כל ימיהם עסוקים המה, בתפלה והתבודדות, בזכרון בעלמא דאטי וכו', כידוע.

אחד מן המיוחדים שבחבראי קדישא ומחשובי חסידי קמאי בברסלב שבירושלים עיה"ק, היה הצדיק הנשגב **רבי הירש לייב ליפל זצ"ל**, איש של מסירות נפש היה והרבה סיפורים של עזות דקדושה ומסירות נפש לרבנו רבי נחמן מברסלב זיע"א נקשרו בשמו (וראו להקדיש לזה מאמר מיוחד ועוד חזון מיוחד א"ה). הנה לפניכם הקלטה (11:1) ממנו בשנת תשכ"ז בפורים, ב"ברעסלעבער שוהל" במא"ש, משתפך נפשו בשיר מיוחד, ובחרוזים מברך את מרדכי בכל לבו ומאידך מקלל את המן. שומעים אותו מעורר את הקהל באומרו נו... ומוחה כף או מכה באצבע צרדה שלו. בהקלטה שומעים גם את ז', אך לא הצלחנו להבין מה שהוא אומר באות ז', התחלנו לכתוב מאות ח'. כמו"כ ההקלטה מסתיימת באות ס' - אם יש מי מהשומעים שמכיר את הניגון ויוכל להחכימו, תבוא עליו ברכה.

חסד למרדכי - חנק להמן
טהרה למרדכי - טומאה להמן
ישועה למרדכי - יסורים להמן
כתר למרדכי - כליה להמן
לימוד למרדכי - לעג ולקלס להמן
מלוכה למרדכי - מיתה משונה להמן
נחמה למרדכי - נקמה להמן
סליחה למרדכי - סקילה להמן

הרה"ח הירש לייב ליפל זצ"ל

12

רבי בן ציון אפטר זצ"ל

שושנת יעקב - ברסלב

החסיד רבי בן ציון אפטר זצ"ל

חביבם ויקירם של גדולי ישראל היה החסיד השרף רבי בן ציון אפטר זצ"ל, מייקירי הפנינים של קה"ק חסידי ברסלב בירושלים של מעלה (ובגיליון הראשון הבאנו כבר ממנו את גרסתו המקורית לניגון "אשת חיל" הברסלבי הידוע).

הנה לפניכם הקלטה (12:1) מהצדיק רבי בן ציון שר שושנת יעקב, עם דברי חיזוק כהכנה ליום הפורים, ומכריז הרי שלוש יום קודם החג.....

הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א במשתה היין בפורים

13

משתה היין טיש אצל האדמו"ר הדברי אמונה מתולדות אהרן זצ"ל

היה ניתן מעט לראות ולהרגיש. היה הרבי זצ"ל מחלק את הטיש בין ניגוני התעוררות דביקות וכיסופים עזים תוך נחלי דמעות מאין הפוגות האומרים כל כולו נפשי חולת אהבתך ואני קרבת אלוקים לי טוב - שזה היה כל כולו ומהותו, לבין ניגוני שמחה וחדווה אין קץ עד אשר נעו אמות הסיפים מרוב התרגשות.

וכך היה הסדר, בתחילת הטיש כמה ניגוני התעוררות אשר לקחו את את כל הקהל בצמאון עז ובכי מרוב תשובה מאהבה, ואח"כ כמה ניגונים שמחה גדולה ועצומה על אשר זכינו לכל ההתגלות ביום הפורים הזה. ושוב ניגוני התעוררות ואח"כ ניגוני שמחה. וכך היה העניין חוזר על עצמו. באמצע היו דברי התורה שהיו בנויים גם על מהלך זה

(כפי שתשמעו בהקלטה (13:1).

בשנים האחרונות לעת זקנתו כבר לא היה בכוחותיו אבל עדיין ניתן להריח בריח הניחוח הזה שלא ישכח ממי שרק פעם אחת היה נוכח, וכנ"ל.

הנה לפניכם הקלטה (13:1) באורך שעה וחצי משולה"ט משתה היין בפורים בחצה"ק תולדות אהרן בשנת תשמ"ג.

ה'פורים טיש' אצל כ"ק אדמו"ר הדברי אמונה מתולדות אהרן זצ"ל

היה מיוחד במינו. ניתן לומר שזה היה הטיש הנשגב ביותר מכל השנה. אלו שזכו לחיות את הטישים האלו מתמלאים געגועים ורגשי קודש עדי כדי דמעות. וזכה כותב השורות להשתתף כמ"פ בשולה"ט בפורים בתו"א.

אדמו"ר מתו"א זצ"ל דרכי עבודתו והליכותיו היו צנועים ומאופקים מאד ולא ראו עליו

תנועות בידים וכו', אבל את סערת רגשותיו הפנימיות הבלתי יתוארים היו יכולים להבחין בעת תפילותיו ששמעו את קולו היוצא ממעמקי לבו הטהור ולא היה ניתן להסתיר זאת.

בסעודת משתה היין, ה' פורים טיש, כפי שהיה נקרא בתו"א,

14

ברודער ברודער

שיר בחרוזים באידיש להרה"ק הקדושת ציון מבאבוב הי"ד

מרן ה'קדושת ציון' זצ"ל הי"ד יושב פעם בביתו נאווה קודש בעיצומו של יום הפורים, והיה טוב לב המלך בין כמצוות היום, נכנס יין ויצא סוד, סודות ורזי לבו נתגלו - והחל לשורר את הניגון הזה בינו לבין קונו, ברביקות גדולה מאד.

השיר סובב והולך על הפסוקים בשה"ש "מי ותנך כאח לך", כל פיסקא מסיים בפזמון "דו ביזט מיין, און יאך בין דיין" - בבחי' "אני לדודי ודודי לי". ומוסיפים והולכים דברי השיר על הפסוק בתהלים "אם אסק שמים שם אתה וגו'". וכעין שיכור המדבר בחביבות אל בקבוק יינו, מדבר הוא אל הקב"ה כמדבר איש אל אחיו, באהבה עזה ובכלות הנפש, ומסיים "איך וואלט גערן צו דיר געפלוין" (לו הייתי יכול הייתי פורש כנפיים ובורח אליך).

הקדושת ציון כאמור חיברו בינו לבין עצמו ולא אבה לפרסמו, אך בנוי שהיו עמו בביתו לימדו אותו לחסידים, וכך הוא נתפרסם עד שלשנה הבאה כבר שוררו אותו בפורים במשתה היין טיש אצל הקדו"צ.

רצ"ב הקלטה (14:1) מהתקליט "ניגוני חסידי באבוב" של הרה"ח ר' לייזער האלבערשטאם ע"ה. והקלטה נוספת (14:2) מבעל מנגן אחד רחסידי באבוב, (אין לנו ידיעה מיהו הבעל מנגן הלז, נשמח מאוד לקבל פרטים ממי שיוודע)

ברודער, ברודער, הארצעדיקער;
איך גיי אן דיר קיין שום טריט;
לאז מיר זאגען אז איך בין שיכור;
דו ביזט וואויל און איך בין גוט.

פזמון: איך קען אין דיר נישט פארגעסן;
דו ביסט בעסער ווי גוטער וויין;
איך דארף קיין אנדערע אינטערעס;
דו ביסט מיין און יאך בין דיין.

אז איך האב דיר ביי מיר;
אז מיר בעסער ווי א מלך;
כ'דארף קיין וויין, כ'דארף קיין מיר;
דאס הארץ איז מיר תמיד פריילאך.

פזמון: איך קען אין דיר נישט פארגעסן וכו'
דו גיסט כח און דיב גיסט קראפט;
דאס האב איך אין דיר שוין לאנג דערוועגט;
דעם נאר צו געבן וויסענשאפט;
אלעס איז אין דיינע הענט.

פזמון: איך קען אין דיר נישט פארגעסן וכו'

כ"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זצ"ל

דו היילסט אויס אלע גענידען;
און די כאמעס פארשטייען דאס נישט;
דיך האב'ן ליב די קלונע אידען;
ווייל זיי ווייסען וואס איז גוט.

פזמון: איך קען אין דיר נישט פארגעסן וכו'
פאר דעם טיש און נאך די פיש;
אנשטאט אלע בעסטע מעדנים;
דו ביסט מיין דערקוויקעניש;
אלע חגים און אלע זמנים.

פזמון: איך קען אין דיר נישט פארגעסן וכו'
באלד אינערפרי נאכ'ן בענין;
ווי איך עפן מיינע אויגען;
האב איך דיר שוין אין זין;
איך וואלט שוין גערן צו דיר געפלוין.

פזמון: איך קען אין דיר נישט פארגעסן וכו'
הונדערט ברכות יערן טאג;
וואלט איך געהערן איבער דיר געמאכט;
כ'וואלט געוואוסט וואס איך פארמאג;
סיי בייטאג און סיי ביינאכט.
פזמון: איך קען אין דיר נישט פארגעסן וכו'

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמרו

15

חב"ד / הרה"ח ר' מרדכי לוי שליט"א

עצביהם נסף וזהב - שיר עם חרוזים באידיש

הבדחן הרה"ח ר' מרדכי לוי שליט"א מחשובי חסידי גור בבני ברק, היתה לו הזכות לשמש כבדחנא דמלכא, מאן מלכי רבנן, אצל כ"ק האדמו"ר מזוטשקא זצ"ל, בעת משתה היין בפורים בכל שנה. ניגון מיוחד (15:1) עם ליצנותא דעבודה זרה. מיוסד על הפסוקים הנאמרים בהלל: "עצביהם נסף וזהב וגו'", לא ידוע מקור הניגון. (לצערנו מחמת קוצר הזמן לא אסתייע בידנו להכין תמליל (די ווערטער אפגעשריבן) ואולי עוד חזון למועד)

הניגון מוכר גם בחב"ד, ר' נחום שמריהו זאצ'אק שמע משיש אחד (הוא בשנות התשעים היום שהיה שם בשעת מעשה), איך ששר הרה"ח ר' דוד שטוקהמר ע"ה את הניגון זה אצל הרבי הריי"צ, ואיך שהרבי האט זיך געשמייכלט כשהוא שר את הניגון. והנה לפניכם הקלטה מהרה"ח ר' דוד הורביץ (15:2) ומהרה"ח ר' שמריהו פלדמן הי"ו (15:3). - תשו"ח לקבוצת הבעלי מנגנים דחסידי על עזרתכם הנדיבה בניגון זה וגם על עזרתם באופן כללי בכל עת. - וברכה מיוחדת קובע לעצמו המוסיקאי החסידי המחונן ידידי הקר ר' אלאור וולנר הי"ו

ובחדא מחתא נביא לפניכם גם הקלטה (15:4) מדברי בדחנות שנשא בדיוק לפני שלושים בעידן חדוותא, בשמחת צדיקים בחתונת אחד מצאצאיו של האדמו"ר מזוטשקא. שמעו ותחי נפשכם חרוזים ובדחנות, מיט א אמת'דיגן חסידישען טעם, מתובל בדברי מוסר עמוקים וחיזוק באמונה הצרופה.

תמליל הניגון בגרסת חב"ד (לא מדויק):

עצביהם, נסף וזהב; מעשה, יד אדם
א געמאכטן גאט האבן זיי,
וואס זיי האבן אליין באשאפן.
אך און וויי און וויסט איז זיי,
א געמאכטן גאט האבן זיי!
אבער אונדזער גאט אין הימל,
וואס ער וויל, דאס טוט ער
און וועמען ער וויל, דעם גיט ער.

פה' להם, ולא ידברו
א מויל האט זייער גאט
נאָר ער קען נישט רעדן.
אך און וויי און וויסט איז זיי,
א שטומען גאט האבן זיי.
אבער אלוקינא בשמיים איז כל אשר חפץ עשה,
אלץ וואס ער וויל דאס טוט ער
וואס ער וויל דאס טוט ער, וועמען ער וויל, דעם גיט ער.
ווי וואויל איז צו אונדזער גאט ווי וואויל איז צו זיינע אידן.

עינים להם, ולא יראו
אויגן האט זייער גאט,
נאָר ער קען נישט זעען.
אך און וויי און וויסט איז זיי,
א בלינדן גאט האבן זיי.
אבער אונדזער גאט אין הימל,
וואס ער וויל, דאס טוט ער
און וועמען ער וויל, דעם גיט ער.

אָזנים להם, ולא יאזינו
אזיערן האט זייער גאט
נאָר ער קען נישט הערן.
אך און וויי און וויסט איז זיי,
א טויבן גאט האבן זיי!
אבער אונדזער גאט אין הימל,
וואס ער וויל, דאס טוט ער
און וועמען ער וויל, דעם גיט ער.

אף, אין ישרון כפיהם-
א נאָז האט זייער גאט,
נאָר ער קען נישט שמעקן.
אך און וויי און וויסט איז זיי,
א סמאָרקאָטן גאט האבן זיי!
אבער אונדזער גאט אין הימל,
וואס ער וויל, דאס טוט ער
און וועמען ער וויל, דעם גיט ער.

הרה"ח ר' מרדכי לוי אצל כ"ק האדמו"ר מזוטשקא זצ"ל

17

למנצח על אילת השחר - ראפשיץ

הרה"ח ר' בן ציון שנקר ז"ל

בחצה"ק ראפשיץ נהוג לזמר בפורים ניגון מיוחד על פרק כ"ב בתהלים "למנצח על אילת השחר".

הנה לפניכם (17:1) הקלטה מפי הרה"ח ר' בן ציון שנקר ז"ל, ששר מתוך תוים, א ראפשיצער ניגון, שהיה מושר בחצה"ק ראזוואדוב.

והניגון ניגון נדיר בעמקותו "א ריכטיגע פארציטישע התעוררות ניגון"

16

שושנת יעקב - באיאן

ר' פניע חזן ע"ה

יצירה מופלאה על "שושנת יעקב" מאת החזן בחצה"ק באיאן ר' פנחס ספקטור ע"ה, המכונה ר' פניע חזן.

היצירה מוגשת כאן (16:1) בביצוע מרשים ע"י מקהלת חסידי באיאן, בהפקת הרה"ח ר' ישראל בוימל הי"ו, שגם השיג את הניגון היפה הזה.

ותשו"ח לידידנו ר' דוד ברים הי"ו שהמציא את זה לידי המערכת, לטובת הקוראים הנכבדים.

כ"ק הארמו"ר מביאן שליט"א כטיש משלוח מנות

18

מילואים לניגון ועל הנסים שהובא בגיליון מספר 1 ניגון מספר 13

ערך והגיש: אליעזר מאיר חמניצקי

בגיליון מס' 1 נכתב כי נעשו נסיונות בירור על מקור היצירה "ועל הנסים" לפורים המושרת בגור ובדושינסקיא (ובחב"ד הביאו מחצית הניגון וכתבו על זה "לר' מאיר פארטיש" (18:1) ובשינויי גירסאות וביטוי וכמו"כ ר' דוד ורדיגר שר את הניגון בשינויי מקצב ותווים מסוימים).

כנזכר במאמר הנ"ל לדושינסקיא הביאו הרה"ח ר' יעקב אהרן פישער ז"ל שלמד בישיבת חכמי לובלין ושמע את הלחן מפי חברים לשיבה. (והנה הקלטה נוספת (18:2), יותר מדויקת, מאת הרה"ח ר' גבריאל פישער ז"ל עם אחיינו הג"ר יהושע גרינוולד ז"ל בעת שמחה משפחתית. - ב. נ.)

ונוסיף כעת, כי בגור הובא הניגון לשיבת שפת אמת גור אחרי המלחמה על ידי הרה"צ בנש"ק רבי שמואל שמעלקא ליפשיץ מקראקא זצ"ל ממשפחת האדמורי"ם צאצאי ה"אריה דבי עילאי" אחרי ששמע ניגון זה בקראקא מפי הרה"ק רבי בן ציון מבאבוב הי"ד, אך למעשה אין לנו מידע מדויק מי המלחין, בשגם בבאבוב אין מידע שהרה"ק הנ"ל הלחינו, ואינו מושר שם משמו,

ההבדלים שנוצרו מתוך שיגרה אצל בחורי ישיבת שפת אמת לבין המקור הם מינוריים, אבל עדיין חשוב להביא את המקור, לעת עתה למרות המאמץ לא סיפק בידינו להעלות את המקור, ועוד חזון למועד בעזה"י

א גוטן און א פריילעכן פורים!

מכתבים למערכת

מכתב עוז מידידנו היקר, אוצר בלום, החוקר הגדול באוצר הנגינה החסידית וכל רז לא אניס ליה
הרה"ח ר' דוד מאיר רוס שליט"א מעי"ת בארא פארק ניו יארק

בס"ד

אור ליום ו' עש"ק תרומה תשפ"א לפ"ק

לכבוד הר"ר בנימין נויפעלד הי"ו עורך הגליון החשוב "עתיקין" וכל המשתתפים שת"רמ"ו מזמנם כחם וממונם להוצאה חשובה זו הי"ו מריחוק מקום וקירוב הדעת והלב הנני בזה להודות לכם על טירחתכם לזכות את הרבים להזכיר נשכחות ולהכין הדור שיוכלו לקבל פני משיח צדקינו בניגונים ההגונים לפי כבודו, אתחיל בברכת ההדיוט, יעזור השי"ת ויגיעכם יעשה פרי לטובה וכמו שנשא הגליון הראשון חן בעיני כל רואיו כן יהיה ביכולתכם להמשיך במפעלכם הטוב בלי מניעה, דבר שרוח המקום ורוח הבריות נוחה הימנו.

אם באתי לכתוב מה שברוחי על חשיבות ונחיצות הענין לעורר ניגונים אלו, ההרגשים שמלאו לבות הדור הקודם אשר ידע את יוס"ף, תקצר יריעה זו מהכיל, ואינני יודע אם הגליון מיועד לרעיונות אלו, גם יש מלה בלשוני על אופן בירור מקורות ניגונים ואקוה שמההערות הבאות ישמע חכם ויוסיף לקח.

הנה כמה הערות על הכתוב בגליון.

א. ניגון מס' 2 אכסוף - אור פניך, בדיסק "רחמים רבים" שזכיתי להוציא לאור בשנת תשע"ד מניגונים המיוחסים להמגיד הקדוש הרבי ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע, נמצא ניגון זה בתנועות שונות על הזמר כל מקדש [מתחיל בנוסח והקטע אוהבי השם מתחיל הניגון] ניגון זה מושר בפי משפחת שמערלער נכדי הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן על הזמר כל מקדש וברוך ה' יום יום ומיוחס בקרב המשפחה העניפה להרבי ר' מאיר'ל מפרעמישלאן ששר ניגון זה על כל מקדש, בהקלטה נדירה מהרה"צ ר' לוי יצחק מסטרעליסק-לאנדאן זצ"ל [אין כאן המקום להאריך על צדקתו ותרימיות מידותיו של צדיק זה, אסתפק בזה אשר הרה"ק מסקווער זצ"ל התאכסן אצלו בלאנדאן, ואחר כך התבטא שברצונו להשתדך עם איש כזה... מצד אבותיו היה נכד להרה"ק מסטרעליסק והאוהב ישראל מאפטא ועוד צדיקים, היה חתנו של הרה"צ ר' אפרים מרדכי שמערלער ז"ל היה בן בתו של הרה"ק ר' חיים אברהם ממיקאלייב חתנו וממלא מקומו של הרה"ק ר' מאיר'ל מפרעמישלאן זי"ע נפטר כ"ב טבת תשמ"א] מזמר ניגון זה על כל מקדש ואומר שהניגון מהמגיד מזלאטשוב והרבי ר' מאיר'ל קיבל את הניגון מפי רבו הרה"ק ר' מרדכי מקרעמיניץ בנו של המגיד מזלאטשוב זי"ע.

והנה ניגון זה היה מקובל אצל בני הישוב הישן של החסידים בערי הגליל צפת וטבריה מדור דור עד לצדיקים הראשונים מתלמידי המגיד ממעזריטש, שעלו לארה"ק, אצל חסידי סלאנים היה מיוחס להקאליסקער זי"ע, והרה"ח ר' יהושע העשיל האלטובסקי ז"ל זקן חסידי קארלין בירושלים בשעתו, מסר שמקורו הטהור של הניגון הוא מהרבי ר' מענדלי מוויטעפסק, ואית דגרסי מהבת עין מאווריטש וכמו שהבאתם כל זה בגליון הקודם וכן נדפס בקונטרס תולדות אדם בסוף ספר בת עין מהדורת תשי"ט שהניגון שלו על אור פניך עדיין מושר בין החסידים בירושלים ובצפת...

בדרך כלל כאשר המקורות סותרות במושכל ראשון עולה על הדעת שכנראה יש כאן עירוב פרשיות אצל אחד מהמגידי ונצטרך לשקול מי ממעתיקי השמועה יותר מהימן ודרך בני אדם להאמין למי שיש להם קירוב הדעת וכדומה. [לא שזה משנה את המציאות..] בנוגע לניגון זה אכן כל המקורות נאמנים מדובר במעתיקי השמועה מובחרים. לכן נראה שהכל אמת! וכמו שאבאר.

פעמים רבות נשאלתי, מה הפירוש ניגון של צדיק פלוני? האם הוא חיבר את הניגון? כל הצדיקים היו מחברי ניגונים? התשובה לזה הכללית פשוטה, והפרטית תלוי לפי הידיעות שנמסרו מדור דור. אקח דוגמא, כאשר יביאו לפנינו הגלימא של הרבי ר' זושא זי"ע האם נגיד שהוא אכן תפרה במו ידיו? אין צד כזה רק מה הוא השתמש בה ונתקדש ככלי ששימש בקודש... יש צדיקים שאכן חיברו ניגונים, ויש צדיקים שהיו ידועים למטיבי נגן והרבה ניגונים הושרו בפה קדשם ממה שקיבלו מרבותיהם או שמעו אבל לאו דוקא שחיברו הניגונים, ויש ניגונים שהושרו בחצרות הצדיקים וידוע שעוד הושר בחצר צדיק פלוני.

««

מכתבים למערכת

לאחר הקדמה זו אביא כמה פרטים הגלויים לכל אבל אין יד הכל ממשמשות בהן ונראה אם נוכל לפי זה לפשר בין הדעות אתחיל בדברי הרה"ק רבי יוסף יצחק מליובאוויטש זצ"ל בשיחת קדשו - שבט תרצ"ו [נדפס בספר הניגונים ח"א עמוד כ"ו] בו מספר על יום הילולא של המגיד ממעזריטש בשנת תקל"ז שנתאספו כל התלמידים אל הרמ"מ מהאראדאק [וויטעפסק] "הרה"ק ר' אברהם [מקאליסק] האט געהאט א קול דק, אבער זעהר א הילכיקער, פול מיט התרגשות, יעדער תנועה וואס ער האט געזונגען איז באגלייט מיט א שטיק פייער..... אין דער הפסק וואס איז געווען צווישען קבלת שבת און תפלת ערבית, האט דער רבי [בעל התניא] און הרה"ק ר"א [מקאליסק] והר"י [רבי ישראל מפאלאצק] געזונגען די ניגונים, וואס פלעגען זיין זעהר חביב ביי דעם מעזריטשער מגיד.

במעזריטש אצל המגיד היה סדר מיוחד לניגונים, היו ניגונים ששרו אצל הבעל שם טוב, אחד מאלו שהיו מחדשים ניגונים היה הרה"ק הר' מיכל מזלאטשוב, והיו ניגונים שנתחברו ונתחדשו בזמן נשיאות המגיד [ממעזריטש]. "עד כאן הנוגע לענינו, היוצא מזה שהקאליסקער זי"ע שר אצל שלחנו הטהור של ראש החסידים דאז ה"ה הרבי ר' מענדל מוויטעפסק ובין הניגונים היו ניגונים ששרו אצל הבעל שם טוב ואחד מהמחדשים אצל הבעל שם טוב היה הר' מיכל מזלאטשוב, מהראוי לשים לב שככל הנראה לא היה הרבי רי"צ בקי במסורת חסידי סלונים וקארלין, ולא ידע את הרקע של ניגון זה! רק שח והעביר לדור הבא דאז מה שקיבל מהדור שקדם לו.

בכתב הנאטי"ן של גשורי מובא ניגון "שהיה מקובל אצל החברייא מימות ר' מענדל מוויטעפסק והושר על שולחנו, הרי שיחוס ניגונים אליו מדובר בניגונים שהושרו על שולחנו ואילו על הרבי מקאליסק מצינו שהושר בפיו.

[מהנכון לציין שבספר הניגונים ח"א ניגון כ"ה נמצא ניגון השתפכות הנפש להרר"מ מהאראדאק [וויטעפסק] ואותן התנועות בשינויים נמצאים בניגון קול דודי המיוחס לבעל התניא זי"ע והרב הגה"צ רבי ישכר בער הרב מוואידיסלוב היה שר הניגון בתנועות שונות וייחס הניגון להרבי ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע. [הניגון הזה לא מצא את מקומו בדיסק "רחמים רבים" לרוב פרסומו ושינויי הנוסחאות שבו].

בנוגע להבת עין מאווריטש הלשון בקונטרס תולדות אדם [הנ"ל] "כדאי לציין שלרבינו היה נוסח מיוחד למוספים של ימים נוראים וכן נשאר ממנו ניגון מיוחד לפיוט "אור פניך" שאומרים בשבת שקלים". מהנכון להעיר אשר בקרב זקני חסידי סלונים תושבי הגליל היה מסורת לקטעים מיוחדים במוסף של ימים נוראים המיוחסים להש"ץ אצל הבת עין! ולא לבת עין בעצמו ונוסחאות אלו נשמעים בימים נוראים בחצה"ק סלונים עד היום, הרי לפנינו סתירת המשמעות אם מדובר ברבי עצמו או שרק הושר אצל הצדיק. לא רחוק לומר שהניגון העתיק על אור פניך שעבר לידי החסידים נשאר אצל הבת עין שניגן ניגון קדוש זה. ובקרב תושבי צפת שלא ידעו קורות הדורות נתקדש ניגון זה מכח הבת עין. [בפי הרה"ח ר' דוד פערקאוויטש ז"ל הושר ניגון על כבירת רועה עדרו המיוחסת לבת עין והיא שונה ממה שמושר בסלונים ומיוחס להש"ץ של הבת עין!] הארכתי מאוד כדאי להציע לפני הקוראים כל הרקע.

ב. בנוגע להחזן ר' פיניע ספעקטאר מבאיאן מהנכון לרשום לדורות לזכרו הטוב מה שזכיתי לשמוע מפה קדשו של אדמו"ר הקדוש מסקולען זי"ע לפני בערך חמש עשרה שנה, הרבי מסקולען הכירו אישית מתקופת מגוריהם בעיר טשערנאוויטץ ואף קיבל ממנו כמה מניגוניו ובחג הסוכות היה שר בקביעות ניגון על "עולו אושפיזין" שלמד ממנו, פעם בעת ששר הניגון זה היה או בליל א' או בליל ב' של חג הסוכות סיפר בשבחו, שיותר מה שהיה גדול בכח הנגינה היה גדול ביראת שמים ובחסידות.

ג. הנני מצרף תמונה נדירה החזן ר' אברהם קאלעכניק ע"ה. (הערת המערכת: מצורף בסוף המכתב)

ד. בנוגע לניגון פליאה [8], כתב לי ידידי החסיד ר' דוד הורוויץ אשר ניגון זה הושר ע"י החסיד ר' אליהו חיים רויטבלאט [ליד העיירה נעוועל משפיע בשיבת אהלי תורה ליובאוויטש בשכונת קראון הייטס] אבל לא ידוע אם שר הניגון ממסורת חסידי חב"ד!

מצורף הקלטה נדירה (19:1) מהחסיד ר' בן ציון שענקער ששר הנאטי"ן שצירפתם למאמר.

אין עתותי אתי להאריך בזה כמו שהארכתי באות א' אבל יש להעיר שבבית ראפשיץ ודזיקוב מהחסידים הזקנים מעתיקי שמועה שמסרו ניגונים "פונדערהיים" לא נשמע ניגון "מלאכים ושרפים", ובבית רוזין מהניגונים שזמרו צדיקי בית רוזין וזקני החסידים וכו' לא נשמע כזה!

מה שכתב שמושר על ידי כל צאצאי בית צאנז נדמה לי שהרחבת הדיבור יש כאן, אכן הסברא נותנת שמקורו קדוש מצאנז, אך יש

מכתבים למערכת

להדגיש כי מבחינת המקורות אינו הכרח גמור. בבית מעליץ אכן מזמרים הניגון בליל הסדר וגם במונקאטש מזמרים על "מה לך הים וגו' " הן אמת שהרה"ק ר' נפתלי ממעליץ היה בזוו"ר נכד הרה"ק מצאנז והסתופף בצל קדשו שנים רבות וניגוני צאנז היו שגורים בפיו ובפי יוצאי חלציו עד היום! והרה"ק בעל דרכי תשובה ואביו בעל שם שלמה ממונקאטש נחשבו לחסידי צאנז מובהקים! אך אמנם יתכן שכן היה ניגון זה במסורת מעליץ והרה"ק בעל דרכי תשובה ממונקאטש היה חתן הרה"ק ר' חנינא מאולינוב בנו של הרה"ק ר' יעקב ממעליץ, [וכבר מילתנו אמורה לענין דרך המחקר, אשר יש להבדיל בין סברא לגמרא, ואף כשעל פי חשבון המקורות מסתברים הדברים יש להדגיש כי הוא רק בגדר סברא]

מש"כ בשם ר' אליעזר אונגער ע"ה - המקום להעיר שבדזיקוב אצל הרבי האחרון ר' אלטר'ל הי"ד שרו ניגון אחר ובשבתות מיוחדות היו ניגונים אחרים, כך שסך הכל יש לנו עדות שאכן הניגון המיוחס להרבי ר' הערש זי"ע הושר אצל הרבי ר' אליעזר מדזיקוב באחד משבתות השנה על אומר בשבחין ותו לא!

ה. בנוגע להקלטה של הרה"צ רבי בן ציון אפטער ז"ל [10] אם היה כל הגליון יוצא רק בשביל זה דיינו! אמנם יש להעיר שאצל חסידי ברסלב בפולין שרו כמה ניגונים באופן שונה מכפי שהושרו ברוסיה, ורבי בנציון אפטער נחשב לאחד מחסידי פולין ודי בזה.

ו. בנוגע לניגון הרבי מזוואהלין [11] שהיה מפורסם בשעתו אצל החסידים, שמעתי שמקורו של רבי בנציון שענקער ע"ה בניגון זה היה מפי החסיד ר' יחזקאל בעסער ע"ה מחסידי ראדומסק. המקום להעיר שהרבי מזוואהלין היה משורר אצל התפארת שלמה זי"ע ואין הזמן גרמא להאריך בזה.

ז. בנוגע לניגון חי' [14] הנני בזה להעיר שיש נוסח אחר למקור הניגון מפי הרה"ח רבי בנציון דוד בריעף ע"ה אשר זקינו הרה"ג רבי מאיר בריעף שו"ב ומו"ץ בעיר איבראן היה תלמיד מובהק של הרה"ק בעל ייטב לב והיה מטיב נגן, והיה לו חלק בניגונו המפורסם של בעל ייטב לב שהיה מזמר על חי' ה', המושר עד היום הזה, וכה סיפר אשר שני הגבאים של הייטב לב, האחים ר' אשר ור' מאיר שווארץ חיברו כל אחד פא"ל אחד משני הבבות הראשונות של הניגון ורבי מאיר בריעף חיבר הפאל השלישי. [גליון קינדליין שנה ז' מספר 301 עמוד 8].

החותם בברכה ובהוקרה

דוד מאיר ישראל רוס / מכון שירי דוד

החזן ר' אברהם קאלעכניק ע"ה

מכתבים למערכת

בס"ד

שלום וברכה

ראשית ייש"כ על היוזמה המבורכת.

בנוגע למה שכתבתם על הניגון "אור פניך", שמקורו בעיירה ברנוביטש ושם החסידים הדביקו אותו פעם על אור פניך, ומקור הניגון מר' חיים מוולוז'ין. הדברים נשמעים תמוהים מצד עצמם, איך ניגון של ר' חיים וולוז'ין לא היה מוכר כלל בארץ ישראל, וגם לא אצל תלמידיו של ר' חיים, ורק בעיירה ברנוביטש שרו אותו ומשם הגיע.

ניגון זה סיפר הרבי הנתיבות שלום שהיו שרים אותו בשטיבל של חסידי סלונים בברנוביטש על אור פניך בשבת שקלים מידי שנה, וכשהוא עלה לארץ הוא לימד את הניגון אצל חסידי סלונים בטבריה. עד אז לא היה מוכר הניגון, ורק מאז הוא הוכר גם מחוץ לסלונים וגם אצל הליטאים שרים אותו. ומן הסתם במהלך השנים אנשים החליטו שזה ניגון שנראה להם עליו כל וכן. והרב אברהם קסטלניץ הי"ו שמע מהרבי הנת"ש כי זה ניגון שחיבר ר' יענקל טלחנר.

בנוגע לניגון השני על אור פניך, שהזכרתם שהוא מושר בסלונים, ומיוחס לקאליסקער. יש להוסיף כי זה ניגון שהנתיבות שלום היה שר רבות בשבת יארציט של הרה"ק מקאליסק זי"ע, בנוסף ניגון זה היו שרים רבותינו הק' בתפילת טל וגשם יחד עם עוד שני ניגונים של הקאליסקער, ובכל הניגונים יש תנועות דומות ומשותפות המעידות שהם ממקור אחד.

בנוסף, הרבי הנתיבות שלום היה מספר שכשהרבי הבית אברהם זי"ע היה בארץ ישראל בביקורו בשנת תרצ"ג הוא שר את הניגון הזה כשעבר לפני התפילה על "אור פניך", ומאז שרו בסלונים בטבריה את הניגון על "אור פניך", וסיפר הנת"ש שכשרצה ללמד את הניגון השני המובא למעלה היה זה בקושי רב כיון שמעמד שירתו של הבית אברהם היה חקוק בלב כולם ולא רצו לשנות את הניגון.

כיום שהניגון מושר בעוד מקומות על אור פניך, יש להניח שגם זה התפשט משירתו של הבית אברהם, כידוע שכשהיה הרבי בארץ ישראל התקבצו רבים לשמוע את תפילותיו מכל האזור, ומכך נפוצה שירת הניגון על מילים אלו, מה שלא היה קודם.

בברכה, ש.ר. מסלונים.

מוצ"ש זכור תשפ"א

לכבוד מערכת הגליון הנפלא מלא התוכן 'עתיקין' הע"י

קודם כל ימלא פי תהלה ושבח לעורכי הגליון והעומדים על המשמר להחזיר עטרה ליושנה ניגונים עתיקים חסידיים ממקורות אמיתיים, שהם שפת הנשמה, והם בהרחקת נזיקין משירי רחוב ומהשפעת ההמון, שניזונים משירי עגבים רח"ל, לכן מה מאד יגל לבנו שנתעורר ידידי העוסק בתורה וחסד במסי"נ הר"ר בנימין נויפלד שליט"א ואיתו עמו חבר מרעיו ובפרט לידידי הר"ר אהרן לנדוי שליט"א והר"ר יצחק קרימלובסקי שליט"א, לעשות מעשה כדי להפיח נשמות ישראל בניגונים ונסחאות של צדיקים וחסידים שקדושתם מתעוררת בנו בשמיעת תנועות קדושות אלו בזמנים מקודשים ועוד. ותבא עליהם ברכות הטוב.

לגליון 'עתיקין' 1 במס' 15 יש לציין מש"כ באמרי פנחס להרה"ק מקאריץ זי"ע"א כתב באות קיט. בשם הרב ז"ל, מהארבע פרשיות מתחיל ראש השנה, לכן מנגנים 'אתה גבור' בניגון ראש השנה. וגם יש חרוז (בפיוט שחרית לפרשת שקלים) 'עד במאזני צדק יכריעני' מרמז על ראש השנה שאז מזל מאזנים. עכ"ל.

אך כנראה שעדיין יש שינוי בין נוסח היוצרות ופייט לד' פרשיות מנוסח ימים הנוראים, אבל כנראה יש איזה דמיון להם.

ואולי ידע מי מבין הקוראים מה הוא הנוסח אתה גבור שמנגנים בניגון ראש השנה. ואולי יש למישהו קבלה מחסידי קאריץ או בערשיד שנשאר לפליטה להאיר לנו ולהשמיע לנו משוב הגנוז. להתעורר לקראת ביאת משיח בקרוב.

מאת ידידכם מוקיר פעלכם הטוב כי רב הוא

א. מנדלסון